

(c)

Georgina Rabassó

POÈTICA: DELS SENTITS I L'EXPERIÈNCIA*

a Cristina

No hay poesía mientras algo no queda en las entrañas dibujado.
María Zambrano, *Senderos*

Les imatges evocadores sovint són la matèria primordial de l'escriptura poètica, si bé, mitjançant l'ús poètic del llenguatge, aquestes imatges poden esdevenir un joc de caps xineses, o fins i tot configurar il·lustracions impossibles. La present poètica arrenca a continuació amb un recurs estilístic inspirat en el mestratge literari d'Hildegarda de Bingen (1098-1179). La mística renana iniciava cadascun dels apartats de les seves obres visionàries amb el relat d'allò *vist* i *escoltat*, i alguns dels capítols contenen una minuciosa descripció de la figura poderosa i misteriosa que se li apareixia durant la visió. Així, aquest escrit comença amb el pre-text de parlar d'una imatge, partint de l'observació atenta dels seus volums, línies, contorns i actituds.

Aquesta imatge em va venir a la ment en escoltar l'oració que havia de guiar inicialment el present escrit, "Minerva escriu versos".¹ Es tracta d'una

* Vull agrair a Rosa Rius Gatell i a Ramón Andrés els seus comentaris i suggeriments, així com la seva disponibilitat i generositat. Agraeixo també a Myriam Cea la cessió d'obra plàstica reproduïda en aquest volum, entre les paraules del recull poètic "Adiclines".

¹ Aquesta suggeridora expressió és una adaptació del títol d'un relat breu de Sandra Cisneros, "Minerva escribe poemas" (Cisneros, 2004: 111-112), adaptació realitzada per Helena González i Francesco Ardolino, coordinadors d'una taula rodona de joves poetes del Centre

figuració de la deessa Atena –la Minerva hel·lènica– procedent de l'Acropli d'Atenes.² La imatge, de petites dimensions, ens mostra la deessa expressant compungiment o bé submergida en els propis pensaments: se la representa dreta i de perfil, recolzant el cap (protegit pel casc) en la llança que sosté per l'extrem amb una mà, mentre recolza l'altra mà als malucs. El *peplos* li llisca cos avall suggerint una columna estriada, i el gest d'un peu li confereix una lleu sensació de moviment. “Atena pensarosa”, “Atena lamentant-se” o “El dol d'Atena” són algunes de les denominacions que ha rebut aquest relleu marmori, i totes elles estan relacionades amb l'actitud de la deessa, però és probable que també tinguin a veure amb el fet que es trobi davant d'una estela, un monument monolític on es realitzaven inscripcions i que podia tenir també un ús funerari. Tanmateix, segons l'historiador de l'art Martin Robertson (2003: 101-104), es desconeix el significat precís d'aquesta peça.

Des de la presència física d'Atena, em vaig desplaçar envers la seva imatge simbòlica. Les fonts clàssiques ens expliquen que Atena va néixer del cap del seu pare, Zeus, que havia devorat la seva mare embarassada, la deessa Metis, perquè, segons el mite, el naixement d'aquesta criatura desencadenaria el destronament de Zeus. Atena ha estat considerada des de l'antiguitat com la deessa de la raó i de l'estratègia militar, però també era la protectora de les brodadores, teixidores i filadores, en tant que deessa de l'activitat intel·ligent. Com a deessa de la Raó, segons suggereix la historiadora i escriptora Pilar Pedraza (1991: 176-180, 178), gairebé podríem dir que Atena és simbòlicament una divinitat sense sexe, sense cos. Tanmateix, amb la constatació que “Minerva escriu versos”, la raó que escriu versos és una raó que pensa també des del cos i a través seu, i és, per tant, una raó encarnada.

D'altra banda i malgrat la principal dedicació a la disciplina filosòfica, Atena presideix, a més, la poesia –així com la música– i sovint substitueix les Muses en el seu paper inspirador. Segons l'*Ió* de Plató, la Musa crea inspirats, els quals amb la seva poesia atrauen els oients i formen una cadena d'entusiasme. Quan *escriu versos*, llavors, es podria dir que la poeta Atena rep la inspiració divina des d'ella mateixa. De manera que ella posseeix i és posseïda, sap i no sap allò que diu... Aquesta podria ser una explicació imaginativa de la relació entre les facultats que creen versos i les mans que els escriuen, mans que són per a la poeta com tentacles acoblats als músculs del seu sentir, imaginar i pensar. Les mans són posseïdes i no saben què diuen; la sensibilitat, la imaginació i el pensament fan arribar a les mans el seu saber en el seu *dir* (encara que escriure aquest dir no és transcriure un dictat simple) mitjançant el llenguatge. Potser una de les tasques de la poesia avui –si és que se n'hi ha d'assignar alguna– sigui

Dona i Literatura celebrada amb aquest nom, “Minerva escriu versos”, a la Facultat de Filologia de la Universitat de Barcelona el dia 16 de novembre del 2006.

² La peça data del segon quart del segle V a.n.e. i actualment es troba al Museu de l'Acropli d'Atenes.

convertir els esdeveniments de la sensibilitat, la imaginació i el pensament en experiència.

En gran part de les poesies que he escrit fins ara, el meu punt de partida ha estat l'univers dels sentits. La sensitivitat, la sensibilitat, la sensualitat. És a dir, tracto d'elaborar poèticament de quina manera els sentits exteriors i interiors s'exposen, en primera persona, a diferents tipus de realitats: a la realitat fàctica, la realitat imaginada, i també a una mena de realitat "especulativa". En escriure poesia, els catalitzadors de realitat que més he emprat són, en particular, el sentit del tacte, de la vista i de l'oïda, i com a poeta m'agrada treure de context –i portar al meu territori– la idea aristotèlica segons la qual sentir és ja una forma de coneixement.

A l'antiga Grècia, els filòsofs van relacionar mots com *theoria* (originàriament observació), *theoros* (l'espectador) i *eidos* (que volia dir idea, però també imatge i figura), la qual cosa posa de manifest que, en paraules de Fina Birulés (2003: 21), "des del naixement de la filosofia, el pensament s'ha entès en termes visuals". Degut a l'estreta vinculació entre visió i *theoria* (que el llatí tradueix com contemplació), el sentit de la vista esdevé preponderant, fins al punt d'uniformar la pluralitat de la percepció sensible. Paral·lelament trobem la llarga tradició de la metafísica dels sentits, que també es remunta a l'antiguitat, tradició en la qual els cinc sentits s'ordenaven de forma jeràrquica, seguint generalment l'ordre següent: vista, oïda, olfacte, gust i tacte. Quan escric tot atenent la sensibilitat, tinc present aquesta tradició, si bé no en mantinc la jerarquia. El tacte representa, per a mi, les relacions primordials i la intimitat, així com la intensitat i la persistència física de certs records (sovint més profunda que l'empremta produïda per una mirada). I no relego aquest germà petit dels sentits a l'últim terme, sinó que el faig igualment present com la vista i l'oïda. D'altra banda, les referències al món auditiu en la meua poesia no només són explícites, sinó que –recordant l'aliança originària entre música i poesia– les mateixes formes del vers i del poema s'esculpeixen amb la sonoritat i no amb la mètrica.

Crec que en poesia es tracta de connectar el pensament amb el cos, i que és necessari cercar una poesia que encarni idees en el seu específic des-encaixar allò real. Quan les paraules i les oracions, que són els ossos i les articulacions del poema, han emergit de les entranyes, roman en aquelles una precisió informe que recorda el crit i la seva lliure necessitat de veu. El sentit és llavors una estructura umbilical invisible, pre/post-discursiva, que vincula sentirs d'altres, i que a través del "sentit del sentit" –com diu Vladimir Jankélévitch (2005: 92)– produeix l'encantament.

Malgrat que el pensament no és, en principi, el domini de cap disciplina, ha estat la filosofia aquella que tradicionalment s'ha ocupat de formular i respondre les preguntes relatives al pensar. Sobre la relació entre poesia i filosofia va reflexionar a bastament i aprofundida María Zambrano en diversos moments de la seva obra, si bé és en el seu llibre *Filosofía y poesía* (1939) on va ocupar-se'n de manera monogràfica. Filosofia i poesia –que en tant que disciplines no són identificables– van escindir-se i oposar-

se rotundament en la *República* platònica, moment a partir del qual l'ús filosòfic de la paraula (la de l'ésser humà universal) esdevé el dominant i l'ús poètic de la paraula (la de l'ésser humà concret) és condemnat a dir les veritats inconvenients. Però, tant en la seva anàlisi diacrònica com en les seves reflexions en torn de l'escissió i les interseccions entre filosofia i poesia, María Zambrano creu que, malgrat aquest distanciament entre ambdues, pot existir una aliança entre elles. Jo també crec en aquesta aliança, i amb els versos que vaig escrivint intento mostrar que aposto per ella. Sempre a l'aguait, però, i amb l'oïda ben atenta a tot allò que Atena em pugui suggerir i revelar.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Birulés, Fina (2003), "Maneres de veure. Tres direccions", *Transversal*, 22: 21-23.

Cisneros, Sandra (2004), *La casa en Mango Street*, trad. Elena Poniatowska, Barcelona, Seix Barral.

Jankélévitch, Vladimir (2005), *La música y lo inefable*, pròleg d'Arnold I. Davidson, trad. Rosa Rius i Ramón Andrés, Barcelona, Alpha Decay.

Pedraza, Pilar (1991), *La Bella, enigma y pesadilla (Esfinge, Medusa, Pantera...)*, Barcelona, Tusquets.

Robertson, Martin (2003), *El arte griego. Introducción a su historia*, trad. María Castro, Madrid, Alianza.

Zambrano, María (1939), *Filosofía y poesía*, Morelia, Publicaciones de la Universidad Michoacana.

— (1986), *Senderos. Los intelectuales en el drama de España. La tumba de Antígona*, Barcelona, Anthropos.

ADICLINES

Emmudeix el cel en no ser solc
de núvols. Déu-didal pot pintar
un silenci embrionàriament
mutilat dins la matriu urània,
jo immolo a Demèter polpa i dents
de mots morts. Ofrena i crit. I crit.
Sóc Eva nua que viu vertebrada
en l'excés nafrat del real.
Sóc la filla de la voluptuosa
mancança de Gea, mare del melic
que ja no em forada el ventre.
On ha anat l'òliba? Mira com
Atena dorm tot bressolant
la serp, confiada, dins de l'ègida
còncava nit, ombra de cirerer.

* * *

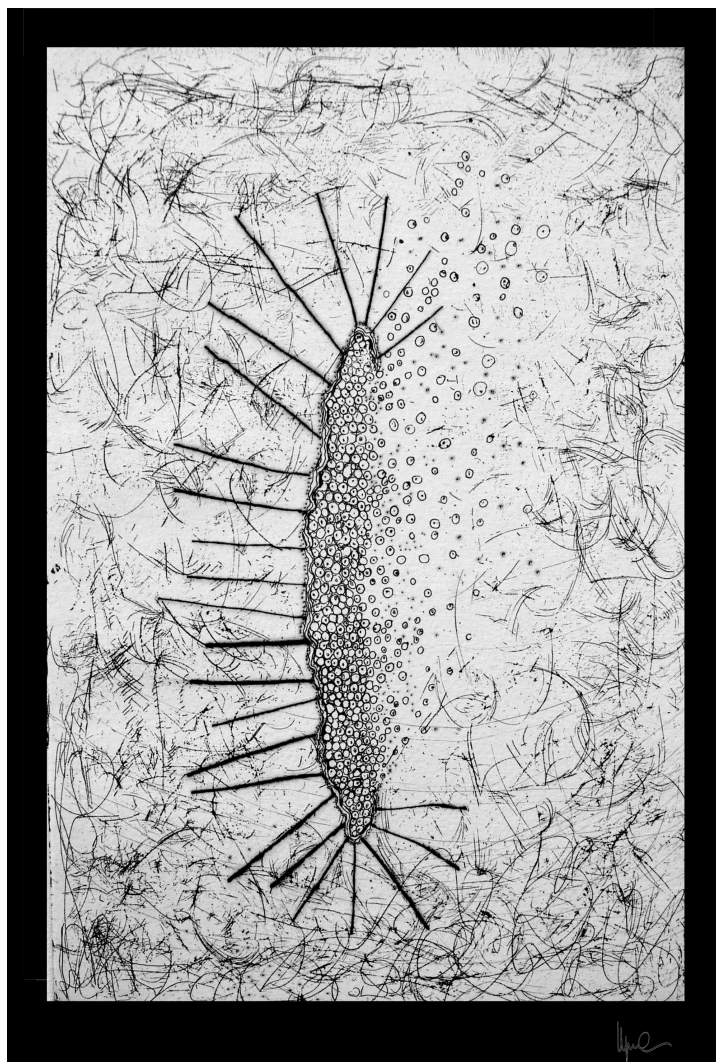
Davalles, Dafne, i les sines et dansen
vives, ja, sota l'escorça. Les profundes
arrels que et fermaven no et són ancoratge.
Ara que la negra ràfega de Cronos
t'ha arrabassat, mortes, tres fulles.
Tu les havies acollit al teu brançam, i avui
enlares els braços a l'ull de l'abisme
en un gest de mare immortal. En regalims,
per la ganyota del plec ferit dels teus dits,
la resina consanguínia enllaça de nou
embrió i matriu. Ambrosia del vincle.

* * *

El desig destil·la els nostres cossos
en un encenall encès de formes.
El teu rostre respira el blanc de les parets,
i els meus braços arrosseguen la calç
fins als traus de les persianes, que ens endossen
nit i fanals dins la cambra bategant.
Doble de doblegar. Els gestos i els mots
infanta aquesta intimitat de contorns
que ja no són de l'aire. El mitjà i el missatge
són dins la teva boca de fang
que modela besades amb saliva tintada,
que mossega el que escolto i se'm menja
amorosida... la polpa humida i el pensament.

Mantenim encara els membres entrelaçats
com un doble únic esquelet d'amor
que vertebra l'excés maleït del vessar-se!
Se'm tatua el miratge en la mirada,
i jo també et veig com
la germana, l'estrangera.

* * *

Sense títol

Gravat-Aiguafort i punta seca (42 x 28 cm)

© Myriam Cea, 2000

La teva por atenta i un fibló de desig
precipiten silencis de tardor
en esguardar el viatge dels granissos
cap al meu ventre, laberint de vida.
La brisa m'atansa el llevat de l'espera.
Infanto records d'una vida absent,
i des del meu estam, antifaç de futurs,
el teu plomall d'astres i paraules
acull brins de color del paó llegendari.
La brisa m'atansa el llevat de l'espera.
Amb la seva ombra d'urpes de plom lívid.
El sol esdevindrà sembra i les meves ales
estendran la llum damunt les icones.
I entre l'or i la cera cremaran les distàncies.

* * *

Em fita l'esguard de la gòrgona etèria,
i la nit esmaltada d'un únic negre
és una finestra on abocar els absoluts.
El temps, talismà amarat de discòrdia,
detura l'etern monòleg de la mesura,
i en l'instant que contrau pensa i paisatge
sóc com un cor d'arbre furtiu en la resina.
Esquinço la gràvida placenta on fermenta
el beuratge que m'ablanirà el tacte alat.
Per enfilat l'abisme sense somnis. El buit,
com un solc de nuesa inescrutable,
imanta la mirada que sacrifica horitzons.

Títol impossible
Linòleum (38 x 26 cm)
© Myriam Cea, 2002